

Zo ging dat ...

... in Genoelselderen in 1904: een reglement voor het borstelen van de *pavijweg*

Vanaf het einde van de negentiende eeuw vond de *verstening* van onze Haspengouwse dorpen plaats. Meer en meer gingen mensen gebruik maken van bakstenen om hun huizen te bouwen. De eerste stenen huizen waren de woonhuizen bij de grote boerderijen, de pastorijen, en hier en daar een dokterswoning of de plattelandswoning van een stedelijke rentenier.

De twee belangrijkste elementen die men nodig had om bakstenen te maken waren leem en brandstof. Leem voor het bakken van bakstenen was in Haspengouw in overvloed aanwezig. Toen in de tweede helft van de negentiende eeuw door de verbetering van de ontginningsmethodes van steenkool en door de verbetering van de wegen ook voldoende steenkool beschikbaar kwam, waren de voorwaarden vervuld om op grotere schaal stenen te bakken. Wie het kon betalen bouwde zijn huisje in bakstenen in plaats van in hout en leem, en wie in een lemen boerderij woonde, verving de ene na de andere lemen muur door bakstenen.

Niet alleen het woningenbestand versteende: ook wegen die vanouds onverhard waren, werden gekasseid. De aanleg van steenwegen die de steden met elkaar verbonden had tot een opmerke-

lijke vergroting van de vervoerscapaciteit geleid. Algemeen werd aangenomen dat een paard op een verharde weg, ingespannen in een kar met twee wielen, een vracht van twee ton kon trekken. Wie het geluk had in Genoelselderen aan de steenweg te wonen kon met andere woorden, als hij bijvoorbeeld rogge naar de markt in Tongeren wilde voeren, 2000 kg meenemen. De boer echter die in het midden van het dorp woonde, waar de weg nog niet verhard was, moest eerst op de steenweg zien te geraken, en dat ging niet met 2000 kg in één keer. Voor een boer in Membruggen was het nog erger: die moest eerst nog over onverharde wegen in Genoelselderen zien te geraken. In de zomer viel dat nog mee, maar in de herfst of in de winter – het seizoen waarin het graan gedorst werd – stonden de karrensporen op verschillende plaatsen onder water, en zakten de wielen van de wagens in de modder weg.

Het hoeft dus niet te verwonderen dat de staat van de wegen een belangrijke zorg was voor de gemeentebesturen in die periode. Eenmaal men met het kasseien van een weg begonnen was, beheerste dat thema jarenlang het gemeentelijk beleid. De staat van de gemeentekas liet zelden toe meer dan enkele honderden meters weg per jaar te kasseien. Boven-

dien moesten de loodzware kasseien met paard en kar aangevoerd worden: een werk dat in de meeste gevallen opgeknappt moest worden door de boeren uit de gemeente die over een gespan beschikten. De aanleg van een stenen weg door een gemeentebestuur betekende altijd een financieel meerjarenplan. Eenmaal af, was zo een kasseiweg de trots van de gemeente, en een bron van welvaart: de boeren konden efficiënter werken, kinderen geraakten met droge voeten in school, en de stad met haar zegeningen en haar verleidingen werd veel gemakkelijker bereikbaar.

Toen in 1904 in Genoelselderen de kasseiweg door het dorp af was, vond de gemeenteraad het dan ook niet meer dan gepast om een reglement af te kondigen over het borstelen ervan. Alles moest immers gedaan worden om te voorkomen dat de nieuwe weg de verzamelpaats zou worden van de vuiligheid die mensen uit hun huizen wierpen. Anderzijds moest het borstelen – de raad heeft het in zijn besluit over *karren* – georganiseerd gebeuren: het zou tot niets leiden als iedereen op een ander moment alleen voor zijn eigen huis zou borstelen. Wanneer iedereen op het zelfde moment aan de slag zou gaan, dan kon de weg wel in één keer over zijn hele lengte zuiver gemaakt worden.

Op 31 augustus 1904 stelde de gemeenteraad van Genoelselderen in een reglement van tien punten vast hoe het borstelen van de kasseiweg georganiseerd zou worden. Het reglement werd in extenso ingeschreven in het verslagregister van de gemeenteraad, dat nu in het Riemster Archief- en Documentatiecentrum in Riemst bewaard wordt.

Voortaan zou de kasseiweg elke zaterdagmiddag en daags voor elke wettelijke feestdag moeten geborsteld worden. In de zomer – van 1 april tot 30 september – moest men wachten tot na 5 uren 's namiddags om de bezem boven te halen, en van 1 oktober tot 31 maart mocht men al om drie uur met het werk beginnen (art. 8).

Op zon- en feestdagen mocht er niet meer geborsteld worden, en het moest ook gedaan zijn met op die dagen nog de vuile wateren voortkomende van het binnenste der huizen op de straten te werpen (art. 1). Voorts is het beter te voorkomen dan te genezen, wisten de bestuurders van Genoelselderen, en het werd verplicht om, wanneer men voor zijn huis mest of andere voorwerpen hoegenaamd zal laden of ontladen, te doen keeren en onmiddellijk na de lading of ontlading alle overblijfsels die op de straat zouden gebleven zijn, weg te ruimen (art. 4).

Het borstelen moest gebeuren door alle inwoners wonende langs den steenweg. Aan ieder huishouden zou door het bestuur een sectie van de weg worden aangeduid, die in geen geval de zevenentwintig meters mag overtreffen, en die zij zelf moesten karren of doen karren (art. 7). Wie zelf niet aan de slag ging of verzuimde een knecht of meid aan het werk te zetten, moest aan het gemeentebestuur de wedde vergoeden van de persoon die door het bestuur was aangeduid om dat in zijn plaats te doen (art. 2).

Om te voorkomen dat het borstelen tot overlast zou leiden, bepaalde het reglement dat in geval van groote droogte zal het karren worden voorafgegaan van eene besprenkeling, dusdanig dat de stof noch de passanten, noch de burenhindere, en dat er geen modder gemaakt worde (art. 3). Het stof en de drek

die met het bezemen bijeengebracht werden, mochten niet zonder meer aan de kant van de weg gedeponeerd worden, maar moesten weggebracht worden (art 5). Wanneer sneeuw of ijs de weg moeilijk begaanbaar maakten, zou het gemeentebestuur oordelen en laten weten of die ook weggebracht moesten worden (art. 6).

Het onderhoud van de steenweg was duidelijk geen grap: overtreders van het reglement werden straffen van enkele politie in het vooruitzicht gesteld: zij zouden zich bij de vrederechter moeten gaan verantwoorden (art. 9).

Tekstuitgave: Riemst, RADOC, *Verslagregister van de beraadslagingen van de gemeenteraad van Genoelselderen, 1880-1919.*

De gemeenteraad van Genoels-Elderen, overwegende dat in het belang der openbare gezondheid alsook het goed onderhoud van den pavijweg in deze gemeente aangelegd, men een reglement behoort vast te stellen houdende bepaling der dagen en uren voor het karren van voormelden weg,

Besluit :

Art. I. Het is verboden op zon en feestdagen te karren alsook de vuile wateren voortkomende van het binnenste der huizen op de straten te werpen, alle deze operatiën moe­ tende geschieden op de dagen en uren van het karren gesteld.

Art. II. Bij gebrek van op de vastgestelde uren te karren, zal zulks plaats hebben ten laste der overtreders door eenen persoon daartoe door het gemeentebestuur aan te stellen, welk ook deszelfs salaris zal bepalen. Deze salaris zal ten laste van den overtreder worden ingevorderd op dezelfde wijze als de plaatselijke belastingen, het alles onverminderd de verbeurde boete.

Art. III. In geval van groote droogte zal het karren worden voorafgegaan van eene besprenkeling, dusdanig dat de stof noch de passanten, noch de burenhindere, en dat er geen modder gemaakt worde.

Art. IV. Elke inwoner die bouwstoffen, mest of andere voorwerpen hoege-

naamd zal laden of ontladen, zal gehouden zijn te doen keeren en onmiddellijk na de lading of ontlading alle overblijfsels die op de straat zouden gebleven zijn, weg te ruimen.

Art. V. Iedere persoon belast met het karren zal de drek of stof ervan voortkomende verwijderen en in eene niet publieke plaats zetten.

Art. VI. In geval van sneeuw of vorst zullen de inwoners, wanneer het bestuur zulks noodig acht, gehouden zijn den sneeuw of het ijs weg te voeren, en te brengen in eene plaats welke hun zal aangewezen worden.

Art. VII. Alle inwoners wonende langs den steenweg zijn gehouden te karren of te doen karren, en dit op eene lengte van den steenweg die in geen geval de zevenentwintig meters mag overtreffen; deze lengtens zullen aan ieder persoon bij middel van nummers ter plaatse worden aangewezen.

Art. VIII. Het karren zal alle zaterdagen of 's daags voor wettige feestdagen moeten geschieden; te rekenen van 1 april tot 30 september zal het karren niet mogen beginnen voor 5 uren 's namiddags en van 1 oktober tot 31 maart niet voor 3 uren 's namiddags.

Buiten en behalve de vooraangehaalde dagen zal het karren moeten geschieden elke keer dat het plaatselijk bestuur het zal goedvinden.

Art. IX. De overtredingen van de bepalingen van het tegenwoordig reglement zullen gestraft worden met de straffen van enkele politie.

Art. X. Het college van burgemeester en schepen is met de uitvoering van dit reglement belast.

Gedaan in openbare zitting te Genoels-Elderen den 31 augustus 1904.

Aanwezig de HH Nicolai L., burgemeester-voorzitter, Stassen H. schepen, Geuten P., Meers J., Vanspauwen J., Cleuren P., leden, en Froidmont secretaris.

Vanwege de raad :

<i>De secretaris</i>	<i>De burgemeester</i>
<i>A. Froidmont</i>	<i>Laurent Nicolai</i>

Rombout Nijssen
Rijksarchief Hasselt